

VOLKSUNIE, Vlaams-nationalistische partij, opgericht in 1954. De Volksunie verzet zich tegen het terugbrengen van de Vlaams-Waalse problematiek tot een taalkwestie en wil dan ook geen taalpartij zijn. Steunend op het volksnationalisme als ideologische basis, kan volgens de Volksunie slechts de staatsrechtelijke erkenning van het Vlaamse volk als natie, door de invoering van een tweeledig federalisme, het nationaliteitenconflict in België oplossen. Onder vrij moeilijke omstandigheden gestart, evolueerde de partij in de loop van haar bestaan van Vlaamse pressiepartij naar (centrum-linkse) oppositiepartij, zonder evenwel reeds een erkenning als zodanig te hebben kunnen afdwingen.

De politieke situatie was in 1954 niet zo gunstig voor het oprichten van een Vlaams-nationalistische

partij. Repressie en epuratie hadden politiek gezien flink huisgehouden in de Vlaams-nationalistische rijen. De mislukking in 1949 van de eerste na-oorlogse poging tot het opzetten van een Vlaams-nationalistische partij (z. Vlaamse Concentratie) verdeelde de Vlaams-nationalisten en de flaminganten over de te voeren strategie van de V.E. inzake de partijpolitieke opstelling. De politieke elite had de taalproblemen en a fortiori de volkenproblemen tot „valse problemen” verklaard en voerde naar beleid navenant. Het uitblijven van een herziening of de liquidatie van repressie en epuratie en de nederlaag van de Christelijke Volkspartij inzake de koningskwesitie betekenden voor heel wat christelijke Vlamingen en flaminganten grote ontgoochelingen of zelfs nederlagen. Bovendien bezaten een aantal potentiële kiezers door de repressie niet meer hun politieke rechten en konden derhalve geen stem aanbrengen. Slechts de onvrede met zoveel mislukkingen bood een gunstig rekruteringsveld voor een Vlaams-nationalistische partij.

Begin maart 1954 gingen een aantal Vlaams-nationalisten een verkiezingscoalitie aan met een paar vertegenwoordigers van de middenstand en met het Boerenfront, onder de naam Christelijke Vlaamse Volksunie (CVV). Bij de verkiezingen van 11 april 1954 werden in alle Vlaamse arrondissementen lijsten ingediend. Met 113.632 stemmen (2,2 % van het hele kiezerskorps en 3,9 % in de Vlaamse kieskantons) kreeg de coalitie één volksvertegenwoordiger: Herman Wagemans (te Antwerpen). Na de verkiezingen viel de coalitie uit elkaar en de meeste promotoren van de CVV

gingen nog in 1954 over tot de oprichting van een zelfstandige Vlaams-nationale partij op christelijke grondslag onder de naam Volksunie. Een eerste kaderdag vond plaats op 21 november 1954 te Brussel en op 24 december 1954 stichtte men de vereniging zonder winstoogmerk De Volksunie, met het doel de politieke, culturele, sociale en economische belangen der Vlamingen te verdedigen en te bevorderen. Voorzitter was prof. Walter Couvreur. Medestichters waren Frans van der Elst, Herman Wagemans, Wim Jorissen, R. Proost, Ludo Sels en Rudi van der Paal. De grond van deze partijvorming lag, zoals bleek uit het Manifest van de Volksunie dat begin 1955 gepubliceerd werd, in de onvrede van de promotoren met de wijze waarop de politici van de traditionele partijen „het hogere Vlaamse belang aan minderwaardige partijdoeleinden opofferen” en in de overtuiging dat „Vlamingen en Walen alleen in het kader van een federale bondsstaat zich overeenkomstig hun eigen volksaard ten volle geestelijk en stoffelijk kunnen ontwikkelen”.

Slechts door het Vlaamse volk een politieke zelfstandigheid te geven - en dit via het tweeledig federalisme als meest haalbare vorm in België van de norm van de moderne volksstaat waarin staat en natie vereenzelvigd worden -, kon de Vlaams-Waalse problematiek opgelost worden. In de teksten en slogans van de partij kreeg het federalisme frequent het voorkomen en de kracht van een politieke mythe. De partij aanvaardde de parlementaire democratie. Ze kante zich echter radicaal tegen een Belgisch staatsnationalisme. Zeker tot in 1965 zou de partij in brede lagen van de bevolking als

Eerste partijcongres van de Volksunie te Gent op 24 april 1955. Van links naar rechts: D. Cuypers, R. van der Paal, W. Couvreur, F. van der Elst, R. van Leemputten, R. Proos en V. Bouckaert.

een ondemocratische en autoritaire partij, als de „partij van de zwarten”, gezien worden. Dat ze als zodanig door de propaganda van de andere partijen afgeschilderd werd, is hier ook niet vreemd aan. Vooral in het begin steunde de Volksunie op de slachtoffers van de repressie als kaders en militanten en indien mogelijk ook als kiezerspubliek. De aandrang waarmee de partij voor amnestie pleitte, werd in de buitenwereld ook frequent moedwillig in die zin geïnterpreteerd. Bovendien hanteerden de partij of de aan de partij verwante organisaties nog vormen en symbolen die in die richting wezen. Ook de zeer scherp geformuleerde aanvallen op de Belgische politiek of op de Christelijke Volkspartij (CVP), de Belgische Socialistische Partij (BSP) en de liberale partij, later Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (PVV) of op hun politici droegen aanzienlijk bij tot dit imago. Bij een aantal militanten waren de Grootnederlandse of Dietse waarden, zoals o.m. gedragen door het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV), overigens nog aanwezig.

Van haar ontstaan af streefde de partij een aantal onmiddellijke en voor haar gedeeltelijke doelstellingen na als cultuurautonomie, afbakening van de taalgrens en de Brusselse agglomeratie, taalstatuut voor Brussel, wettelijke vernederlandsing van het bedrijfsleven en van het Franstalig onderwijs in Vlaanderen, gelijkheid van Vlamingen en Walen in de staatsdiensten en de parastatalen, amnestie. Op sociaal-economisch gebied was een van haar belangrijkste programmapunten de industrialisatie van Vlaanderen (werk in eigen streek), teneinde de arbeiderspendel, de werkloosheid en de lagere levensstandaard in Vlaanderen uit te roeien. De Volksunie veroordeelde uit haar organische volksopvatting de klassenstrijdideologie als schadelijk voor een politiek, gericht op de welvaart van de hele volksgemeenschap in al haar geledingen. De landbouw en de middenstand werden een speciale plaats en functie toegewezen. De Volksunie beschouwde zich als een Vlaamse partij op christelijke grondslag. Inzake de schoolstrijd verdedigde ze dan ook zeer uitdrukkelijk de volledige wettelijke gelijkstelling van het vrij onderwijs met het officieel onderwijs.

Sinds januari 1955 publiceerde de partij het maandblad *De Volksunie*, onder hoofdredactie van Frans van der Elst (z. Wij).

De Volksunie ging in haar eerste legislatuur vrij onopgemerkt voorbij. Het belangrijkste parlementair initiatief was het indienen (in november 1955) van het eerste wetsvoorstel tot toekenning van amnestie voor politieke misdrijven. Het kwam evenwel niet tot een behandeling. Het meest gewraakte initiatief was de interpellatie over het verbieden van een vergadering van een SS-vriendenkring. Als partij had de Volksunie het zeer moeilijk om haar bestaan als gedeklerikaliseerde partij op christelijke grondslag, naast en ook tegen de CVP, zeker in het heetst van de schoolstrijd, te rechtvaardigen, laat staan ingang te doen vinden. De vraag was dermate dwingend, dat in de eigen rijen zelfs gepleit werd om bij de parlementsverkiezingen van 1958 geen lijsten voor de Senaat in te dienen. Toch werden overal lijsten ingediend. Wagemans, die hiertegen pleitte, en als volksvertegenwoordiger teleurgesteld had, werd vervangen door Van der Elst, die in april 1957 door het

hoofdbestuur van waarnemend tot effectief voorzitter van de partij was aangesteld.

Bij deze parlementsverkiezingen ondervond de Volksunie hinder van de kerkelijke oproepen tot eendracht rondom de CVP om het strijdpunt schoolbeleid. De partij boekte dan ook een licht stemmenverlies; zij kreeg 104.823 stemmen (2,0% van het totale kiezerskorps) voor de Kamerverkiezingen. Bij de Senaatsverkiezingen behaalde ze nog 26.000 stemmen minder. Van der Elst was haar enige gekozene. Teneinde de vertegenwoordiging (door één man) van de partij in het parlement niet in gevaar te brengen sprak Van der Elst het vertrouwen uit in de CVP-minderheidsregering-Eyskens.

Het beëindigen van de schoolstrijd bracht in de Volksunie belangrijke koerswijzigingen teweeg. Tot en met 1958 was ze een christelijke en anti-communistische, rechtse partij. Van 1959 af evolueerde ze naar een levensbeschouwelijk pluralisme en naar een op sociaal-economisch gebied meer centrum-linkse partij, die ook ijverde voor een economische democratie. In 1962-'63 werden deze twee belangrijke wijzigingen in congresteksten vertolkt, al hadden ze nog niet definitief en algemeen ingang gevonden. Later dienden deze gezichtspunten opnieuw bevestigd te worden. In 1958 bevond de partij zich op haar dieptepunt.

De verboden amnestiebetoging van het voorjaar 1959, die uiteindelijk toch doorging; de toenemende parlementaire activiteit van 1959 af (o.m. het wetsvoorstel tot afschaffing van art. 123 sexies van het strafwetboek) en de aandacht en inspanningen op organisatorisch vlak waren tekenen van heropleving. Het waren echter vooral het luwen van de schoolstrijd, het nadrukkelijk stellen van Vlaamse eisen en juist de strijd rondom de eisen van cultuurautonomie, zetelaanpassing, talentelling, taalgrensaafbakening, economische regionalisering, de activiteiten van Vlaamse pressiegroeperingen en ten slotte de opkomst van het links wallingantisme o.l.v. André Renard, die de doorbraak van de Volksunie als partij mogelijk maakten. Ook het falen van de CVP-meerderheid in de Senaat inzake goedkeuring van het wetsontwerp tot zetelaanpassing en dat betreffende artikel 123 sexies, bood de Volksunie een kans. De partij verhoogde bij de parlementsverkiezingen van 26 maart 1961 haar stemmenaantal tot 182.407 of 3,5 % van het hele kiezerskorps (Kamerverkiezingen). Ze kreeg 5 volksvertegenwoordigers en 2 senatoren. De functie van de Volksunie als pressiepartij, hoofdzakelijk ten aanzien van de CVP, werd duidelijk. De CVP-leiding erkende na de verkiezingen de Volksunie ook als zodanig.

In het eerstvolgend zittingsjaar legde de Volksunie een zeer grote parlementaire activiteit aan de dag: herindiening van het wetsvoorstel tot afschaffing van art. 123 sexies van het strafwetboek, een voorstel van resolutie tot splitsing van de diensten van het departement van Nationale Opvoeding en Cultuur, een wetsvoorstel tot het verlenen van amnestie voor misdrijven tegen de uitwendige veiligheid van de Staat, een voorstel van verklaring tot herziening van de grondwet, zodat een federale herstructurering van de Belgische staat mogelijk werd (het voorstel Couvreur-Schreurs werd hierbij als uitgangspunt gesteld), een soortgelijk voorstel tot verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd, een

wetsvoorstel tot afschaffing van de transmutatieklassen en het Franstalig onderwijs in Vlaanderen, een wetsvoorstel tot het verplicht vestigen van de sociale zetels van handelsondernemingen bij hun voornaamste exploitatiezetel, een wetsvoorstel tot vernederlandsing van het bedrijfsleven en een wetsvoorstel tot zetelaanpassing. Van die periode

af vroeg de partij met klem wat reeds sinds 1957 op haar programma stond, nl. de taalkundige splitsing van de twee vrije universiteiten en de overheveling van de Franse afdeling van de Katholieke Universiteit Leuven naar Wallonië. De Volksunie heeft er aanzienlijk toe bijgedragen om van deze punten strijdpunten te maken. Hoewel ze, hoofd-

VOLKSUNIE

MAANDBLAD — ORGAAN VAN «DE VOLKSUNIE» V. Z. W.

Oorlogsbelasting in 1952 :

De 4 Vlaamse provincies :
295 miljoen

De 4 Waalse provincies :
70 miljoen

Gaat de Vlaamse

Beweging u niet aan ?

Ten geleide

Dat de Vlaamse beweging door de naoorlogse politieke omstandigheden werd uiteengezet, zal weinig toelichting behoeven. De bevrijding is de bewust Vlamingen eerder ruiss op de maaat gevallen. Terwijl enerzijds de actieve Vlaamse beweging na de oorlog tussen de molentouwen der repressie werd gegrepen en verpulverd, heeft men anderzijds de versnippering moeten aanzien van zo vele kostbare Vlaamse krachten over verschillende kleine en allerkleinste groepen. Wel zijn er centra van Vlaams politiek leven aan te wijzen, maar deze missen vaak elk onderling verband.

Politieke zwakte der Vlamingen : economische en taalkulturele grieven.

Het ontbreken van een Vlaamse politieke machtsfactor vormt de gerede verklaring voor de noodstand der Vlaamse beweging, die sinds de oorlog politiek is uitgeschakeld. Daarbij komt dat de openstaande regeringen sinds 1944 een ontselende onverschilligheid tegenover de Vlaamse economische en taalkulturele noden hebben getoond. Het economisch bevoorrechtte Wallonië reet gulzig uit de staatsruif. Wardt een Waalse mijn met voor het merendeel Italiaanse en Poolse werkkrachten met sluiting bevestigd, dan steuert geheel Wallonië en tref de regering onverwijd compensatiemaatregelen ten laste van de Limburgse mijnen. Beraamt de regering fiskale vrijstelling ten voordele van de industrie in Vlaanderen, dan strandt een dergelijke maatregel vrijwel onmiddellijk op het Waalse verzet. Inmiddels duiden de «Vlaamse ministers» en parlementariërs ten de zevenapera van de «Ekononische Raad voor Vlaanderen», dat 180.000 Vlaamse werklonen dag aan dag in lange rijen voor de stempelklokken naar werkracht in ledigheid verdoen, terwijl duizenden «koble» Vlaamse arbeiders als koeles onder de allereerste voorwaarden in Wallonië hun schamele kost verdienen.

Ook uit taalkultureel oogpunt zijn de openloevende regeringen sinds de oorlog jammerlijk te kort geschoten in hun Vlaamse plicht. Zo zijn de taalgrievan nog steeds niet opgeruimd, wordt de taalwet van 1952 vrijwel op elk gebied overschreden, wordt de demokrasische van tienduizenden Vlamingen te Brussel en aan de taalgrens methodisch voortgezet, wordt Belgisch-Kongo vijftig jaar na de overdracht der kolonie aan de Belgische staat met medeplichtigheid van «Vlaamse» ministers van kolonien en gouverneurs verder uitsluitend in het Frans bestuur.

Vlaamse omacht in het kader der drie traditionele partijen.

In de traditionele partijen zijn de Vlaamse afgevaardigden «Vlaamse» ministers van kolonien en gouverneurs verder uitsluitend in het Frans bestuur.

MANIFEST VAN DE VOLKSUNIE

De ondergetekenden, promotors en oud-kandidaten der Christelijke Vlaamse Volksunie, trouw aan de nationalistische grondbeginselen van de Vlaamse beweging,

STELLEN VAST :

- dat spijt alle officiële beloften het Vlaams werklonen-probleem onopgelost blijft;
- dat ondanks alle taalwetten de taalgrievan nog steeds niet zijn opgelost, de demokrasische te Brussel en aan de taalgrens voortduert;
- dat de Vlaamse afgevaardigden in de drie traditionele partijen niet in slaat zijn gebelken de Vlaamse problemen op te lossen, omdat ze voortdueren het hogere Vlaams belang aan minderwaardige partijdoelinden ofteren, hierbij schandelijk kapitulierend voor de Waalse partijleugel;
- dat in Vlaanderen en Wallonië een steeds groeiend gevoel van onbehagen bestaat tegenover de eenheidsstaat, die de vrije ontwikkeling van de Vlaamse en Waalse volks-gemeenschap belemmert.

ZIJN OVERTUIGD,

- dat Vlamingen en Walen alleen in het kader van een federale bondsstaat zich overenkomstig hun eigen volks-aan ten volle geestelijk en stoffelijk kunnen ontwikkelen.

WAARSCHUWEN NADRUKKELIJK

- voor de gevaren, die de Europese integratie voor de Nederlandse gaafheid van Vlaanderen bergt.

SPREKEN DE HOOP UIT,

- dat de verdediging der Vlaamse belangen niet langer uitsluitend overgelaten blijve aan overtuigingsloze partijpolitiek, maar toevertrouwd worde aan betrouwbare Vlaamsgezinden, bereid om een Vlaamse machtspolitiek te voeren, die gelijke tred houdt met onze numerieke uitbreiding.

BESLUITEN DERHALVE TOT

- omvorming der Christelijke Vlaamse Volksunie genaamd de verkiezingscoalitie tot een zelfstandige Vlaamse partij op christelijke grondslag onder de benaming VOLKSUNIE.

DE VOLKSUNIE STREEFT DE HIERNAVOLGENDE PROGRAMMAPUNTEN NA :

- **FEDERALISME.** d.w.z. omvorming van de bestaande eenheidsstaat tot een federale, tweeledige bondsstaat, waarbij Vlamingen en Walen de strikt Vlaamse en Waalse belangen zelfstandig en de gemeenschappelijke Belgische belangen onderling gelijkwaardig behartigen.
- Als onmiddellijke en gedeeltelijke doelstellingen : kulturele autonomie — splitsing van het ministerie van Openbaar Onderwijs — afbakening van de taalgrens en grenzen der Brussels agglomeratie — speciaal laagstaats van België, Congo — wettelijke verdediging van het bedrijfsleven en van het Frans bijzonder en officieel onderwijs in Vlaanderen — strikte gelijkheid van Vlamingen en Walen in alle staatsdiensten en parastatale instellingen — likwidatie der repressie en epuratie, amnestie.

moene C.V.P.-regering zich alle jaren slechts heeft kunnen handhaven, omdat in het land Vlamingen voor Walen, in de regering C.V.P.-ers voor socialistien en liberalien en in de C.V.P. zelf de Vlaamse peerderheid voor de Waalse minderheid de vlag strijken?

Vlaamse en Waalse bezwaren tegen de eenheidsstaat.

Inmiddels heerst zowel in Vlaanderen als in Wallonië een groeiend gevoel van onbehagen tegenover de veruoderde een-

OP SOCIAAL GEBIED :

- Erkenning van de persoonlijke en familie belangen van de werkloner. Opsporing van de structuur de wooneheid door bescherming van de bestaande en oprichting van nieuwe industrieën in Vlaanderen. Uittroef van de kanker der «mobilitie» door werkerschaffing ter plaats aan de Vlaamse arbeider.

OP HET GEBIED VAN DE MIDDENKLASSE :

- Vrijwaring van de belangen der middenklasse in de ruimste zin door het treffen van de vereiste sociale en ekonomische maatregelen ter waarborging van haar bestaan en haar traditionele zelfstandigheid.

OP LANDBOUWGEBIED :

- Bevordering van de landbouw als voornaamste tak van onze nationale produktie en erkenning van de noodstand als een hechte warborg voor het voortbestaan en de ontwikkeling van ons volk.

OP FINANCIËEL GEBIED :

- Gezondmaking van de rijksfinancien. Hervorming van het fiskaal stelsel, rechtvaardiger verdeling van de fiskale lasten, opruiming van het thans heersende stelsel van fiskale willekeur en inkwistie. Bestrijding der misbruiken en ongezone invloeden van het grootkapitaal, de kapitalen en de monopoliën. Uittroef van de ondemokrasische beïnvloeding van het staatsbeleid door de nationale en internationale geldmachten.

OP ONDERWIJSGEBIED :

- Algemene wettelijke gelijkstelling van het bijzonder of vrij onderwijs met het officiële. Uitbouw van het technische onderwijs.

OP BUITENLANDS EN MILITAIR GEBIED :

- Bevordering op gezonde ekonomische grondslagen van de Unie der Lage Landen in Beneluxverband. Bevordering van een zelfstandige Belgische politiek ten opzichte van de problemen der Europese politieke, ekonomische en militaire integratie. Aanpassing der militaire lasten en van de dienstjag aan 's lands financiële mogelijkheden.

Ondergetekenden doen een krachtig beroep op alle bewuste Vlaamsgezinden ter verwezenlijking van bovenstaande doelstellingen. Zij betuigen hun dank aan de ruim 114.000 Vlamingen, die aan de toen nauwelijks vijf seken oude Christelijke Volksunie op 11 April 1954 hun stem hebben geschonken. Zij vertrouwen, dat de VOLKSUNIE in de toekomst alle Vlamingen zal verenigen voor wie de toekomst «Vlaanderen eerst» richtlijn en beginsel is en blijft.

Namens de VOLKSUNIE :

Dhr Victor Bouckaert - Prof. Dr. Walter Couvreur - Ir. Jan De Bondt - Mr. F. van der Elst - Drs. Wim Jorissen - Dr. van Leemputten - R. Proost - L. Sels - Marcel Senesael - Volksverleegenwoordiger Mr. H. Wagemans - Rudi van der Paal.

heidsstaat en de Brusselse centralistische zuigpomp, die al maar door de beste krachten uit Vlaanderen en Wallonië afroot en een vrije en onghinderde ontlooiing van onze beide volksgemeenschappen in de weg staat.

Vlaanderen en de Europese eenmaking.

Op het internationale plan hebben de drie traditionele partijen door het goedkeuren van zijn met voorbarige maatregelen op ekonomisch en militair gebied de Belgische staats-sovereïniteit en de Nederlandse gaafheid van het Vlaamse volk ernstig in gevaar gebracht. Was niet de in EDG-verband in het voorzicht gestelde samenvoeging van Belgische met Duitse (niet met Nederlandse) wat redelijkerwijze te verwachten was sirjdmachten, zacht uitgedrukt, eer bespotting der publieke opinie?

Noodjag van een nationalistische machtsontplooiing.

Alleen een bundeling van

zakelijk via D. Deconinck en F. van der Elst, een reële aanwezigheid in het parlement poogde af te dwingen, o.m. bij het debat over de vastlegging van de taalgrens, lagen de steunpunten van de Vlaamse macht nog zeer duidelijk bij een reeks flamingantische parlementairen van de drie traditionele partijen.

De pressiefunctie van de Volksunie op de traditionele partijen was voor deze parlementairen wel een aanzienlijk machtsmiddel. Buiten het parlement waren het vooral de pressiegroeperingen, in de eerste plaats de Vlaamse Volksbeweging en het Vlaams Aktiekomitee Brussel en Taalgrens, die de Vlaamse strijd levendig hielden (afschaffing talenttelling, taalgrensafbakening, taalwetten van 1963). In het begin der jaren 1960 was er toenadering tussen de Vlaamse en Waalse Bewegingen, niet alleen doordat het federalisme als oplossing van het nationaliteitenprobleem in Wallonië in een bredere laag aanvaard werd, maar ook doordat in de V.B. meer aandacht kwam voor een werkelijke sociaal-economische ontvoogding. Op haar congressen van 1962 en '63 (dit congres zal het eerste werkelijk participatiecongres van de partij zijn) poneerde de VU zeer duidelijk dat een politieke en culturele ontvoogding onmogelijk is zonder een sociaal-economische hervorming. De partij paste op die congressen de partiële sociaal-economische programmapunten voor het eerst in een ruim sociaal-economisch programma in, met als hoofdlijnen: geplande overleg-economie met bindende planning, de energiesector en de financiële groepen onder controle van de overheid, herziening van de verhouding arbeid-kapitaal door medebeheer in de onderneming. Uitvoeriger nog dan de sociaal-economische politiek werden op deze congressen ook andere problemen besproken, zoals politieke organisatie, jeugd- en gezinsbeleid (o.m. stemrecht op 18-jarige leeftijd), onderwijsbeleid, ruimtelijke ordening. Op elk congres stond het federalisme toch nog als belangrijkste streefpunt op het programma. Deze verbreding van het programma paste in de algemene strategie van de partij in die jaren om zich meer en meer te organiseren tot een volkspartij. Op de sterke accentuering van de sociaal-economische democratie kwam in de partij kritiek los van de rechtse vleugel, die een afglijden naar een marxistische visie vreesde.

Bij de parlamentsverkiezingen van 1965 paste de Volksunie voor het eerst op grote schaal haar politiek van lijstenverruiming toe: Hugo Schiltz (reeds enkele jaren gemeenteraadslid voor de Volksunie te Antwerpen) en Maurits Coppieters waren de belangrijkste nieuwe mandatarissen. De parlamentsverkiezingen van 1965 waren voor de Volksunie een succes: 346.860 stemmen (of 6,7 % van het kiezerskorps). De stemmen leken niet meer uitsluitend afkomstig te zijn van vroegere CVP-kiezers. Bij deze verkiezingen had het kiezerspatroon van de Volksunie vaste vorm gekregen. In tegenstelling tot het VNV zijn de Volksuniekiezers vrij gelijkmatig over Vlaanderen verspreid, zij het met een lichte concentratie in het Antwerpse. Het socio-economisch niveau van deze mensen ligt eerder bij de middenklasse en bij de leidende figuren dan bij de arbeiders. De partij trekt relatief zeer veel jonge kiezers aan.

De VU kreeg in 1965 twaalf volksvertegenwoordigers en vijf senatoren; in Brussel - en dit scherpe

concurrentie van de Vlaamse Demokraten en de afgescheurde CVP-lijst Verbaanderd - behield zij toch haar Kamerzetel. De lijstensamenstelling voor deze parlementsverkiezingen leidde tot een scherp conflict in de partij. De politieke en ideologische oriëntering van de partij was er de ondergrond van, terwijl de plaatsverdeling tussen de Vlaamse Demokraten en Volksunie op de kandidatenlijst in Brussel de onmiddellijke grond vormden. Het kwam tot een scheuring, waarbij Decoinck de zijde van de Vlaamse Demokraten koos. Dezen kregen geen zetel.

Het conflict met de Vlaamse Demokraten bracht de interne tegenstellingen die zich vroeger reeds openbaarden, nl. naar aanleiding van de programmatische verbreding, meer aan het licht en kristalliseerde deze tot meer groepsvorming. Er was de traditioneel Vlaams-nationalistische richting, zoals ze uit het VNV was overgeërfd (men gebruikte wel eens de naam van Vlaams Nationale Vleugel), die voor de partij haar zuiver Vlaams-radicalen pressiefunctie wilde bewaren. Haar ideologie was een klassiek rechts nationalisme, dat het eigen volk als een geheel en als iets enigszins ziet. Het inschakelen van een aantal Volksunie-leiders in het Belgische officiële leven (o.m. de verhouding met de koning), een verzwakking van de pressiemethoden die men in de partij meende waar te nemen, de kritische houding van de partij t.a.v. de Vlaamse Militanten Orde (VMO) en vooral de bredere en „meer linkse” programmatische opstelling van de partij waren de voornaamste punten van kritiek. Een centrale figuur van deze rechtervleugel was Karel Dillen; de meest spectaculaire figuur ervan was Marcel Brauns. De tweede richting was de „multidimensionale”, die van de Volksunie een volwaardige politieke partij met een volledige gamma van beleidsopties wilde maken; een vervorming van pressie- naar oppositiepartij. Deze richting won het over ongeveer de hele lijn. De beleidsopties van de partij werden hoofdzakelijk door deze multidimensionale richting geformuleerd. En meer en meer groeide hieromheen een centrum-linkse ideologie. De V.B. is volgens haar steeds een totale ontvoogdingsstrijd geweest; dit impliceert derhalve dat alle menselijke ontvoogding - tot en met die van de derde wereld - in de V.B. past. Met deze evolutie zijn Hugo Schiltz en Maurits Coppieters nauw verbonden.

Op het partijcongres van 1967 wees de Volksunie zeer duidelijk weer op haar levensbeschouwelijk pluralisme en haar centrum-linkse positie inzake de economische politiek (o.a. nationalisatie van de energiesector, controle op de holdings, invoeren van medezeggenschap in de ondernemingen), ook al bleef de autonomie van Vlaanderen via het federalisme met twee en Brussel rijksgebied haar eerste doel. Het congres van 1969 met zijn aandacht voor onderwijsbeleid, rechtsbedeling van de vrouw, vrijheid en zeggenschap o.m. in politieke en administratieve structuren en in de sociaal-economische sector, met zijn aandacht voor leefmilieu en de bescherming van de verbruiker, bevestigde trouwens deze tendens. Ook het congres van 1971 met een ambitieus streven naar rechtvaardige welvaartsspreiding voor allen, zowel in Vlaanderen als via de ontwikkelingssamenwerking in de hele wereld, bracht de wijzigingen in de partij duidelijk aan het licht. Vooral de verkiezingspro-

gramma's van 1968 en '71 brachten deze gezichtspunten voor een breder politiek forum. Wel blijft er buiten de partij enig scepticisme bestaan over haar werkelijke positie. De gemakkelijheid waarmee een groot deel van deze programmapunten op congressen aanvaard werd, doet eraan twijfelen, of men wel volkomen van het belang van deze zaken doordrongen is. Tevens is de samenstelling van kiezerskorps en parlamentsfracties van de Volksunie sociologisch geen sterke garantie voor een centrum-links beleid. Aan de andere kant heeft de Volksunie bij de dramatische gebeurtenissen bij de sluiting van de mijn van Zwartberg (1966) en bij de mijnstakingen in Limburg (1970) als één der weinige organisaties aan de zijde van de arbeiders gestaan. Haar optreden, eerst in Zwartberg (de Volksunie organiseerde voor het eerst een 1 mei-betoging) en later in Limburg, „de Vlaamse opstand tegen het volksvreemd Kapitalisme”, bevestigde haar wil om uit te groeien tot centrum-linkse volkspartij. Dit optreden heeft de oppositiemogelijkheid van de VU duidelijk doen uitkomen.

De parlementaire activiteit deinde van 1965-'68 af breder uit (o.m. de grote en typische parlementaire pressie-activiteit van de partijsecretaris Wim Jorissen). De oppositiefunctie van de Volksunie bleef nog vrij beperkt; ze was nog steeds in de eerste plaats pressiepartij. Niet zij, maar de pressiegroeperingen en de Vlaamse CVP waren de onmiddellijke oorzaak van de vervroegde parlamentsontbinding van 1968 n.a.v. het strijdpunt van de lokalisatie van de Franstalige universiteit te Leuven. Bij

deze verkiezingen won de Volksunie nogmaals stemmen om een totaal van 506.698 of 9,8 % voor de Kamer te boeken. De Volksunie was van die verkiezingen af naar de grootte van haar kiezerskorps de derde partij in Vlaanderen. Haar Senaatsfractie werd belangrijk versterkt door verruimingskandidaten als Frans Baert, Lode Claes en Maurits Vanhaegendoren.

In de legislatuur 1968-'71, die tevens een nieuwe constituante was, zou de oppositiefunctie van de Volksunie voor het eerst duidelijk aan het licht komen. Van meet af aan verzette de partij zich tegen de grondwettelijke grendels op de (gezien de demografische situatie) normale vertegenwoordigende meederheid der Vlamingen [de grendels op de taalwetgeving (art. 23) en de alarmbel (art. 38 bis)].

Als voorwaarden tot medewerking stelde de Volksunie het verwerpen van deze grendels en een voldoende verregaande regionalisering. De regering werste echter naargelang van het geval dan eens op de ene, dan weer op de andere oppositiepartij een beroep te doen. Ook al werd de Volksunie voor het eerst bij een pacificatiegesprek betrokken (in september 1969 in de werkgroep van de 23, die de Volksunie voortijdig verliet), ze bleef bij deze boycothouding, vooral toen bleek dat de PVV als bevoorrechte opponent werd behandeld van juni 1970 af, ook al had de Volksunie op art. 108ter de grondwetsherziening in handen. Toen na de gemeenteraadsverkiezingen van 1970 de PVV een nog sterker bondgenoot werd, kon een

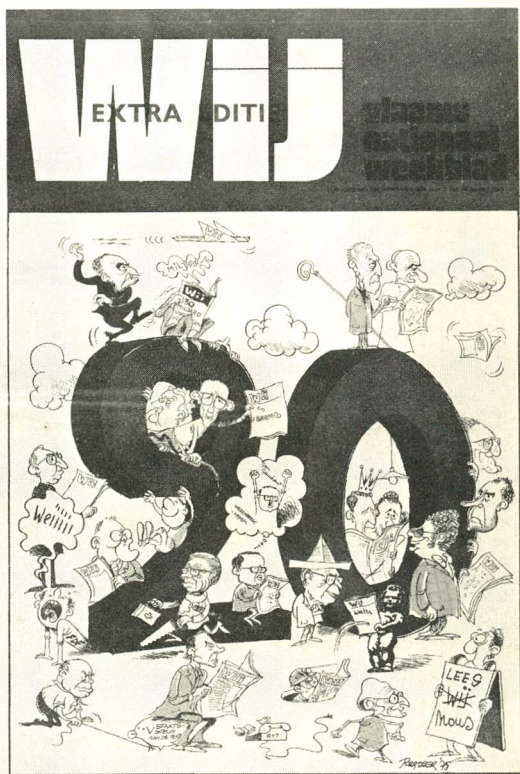
H. Schiltz, F. van der Elst en W. Jorissen op weg naar de ambtswoning van premier L. Tindemans tijdens de onderhandeling over de toetreding van de zgn. regionale partijen tot de regering-Tindemans (juni 1974).

boycot niets meer helpen en schakelde de Volksunie over op de gewone oppositiemiddelen. Bij de uiteindelijke stemmingen over de grondwetsherziening had de partij veeleer een negatieve houding of onthouding dan een goedkeurende. Een aantal waarnemers beschouwden deze houding van boycot t.a.v. de grondwetsherziening als een strategische fout van de partij. Er moet aangestipt worden dat de verschillende voorstellen tot frontvorming, aan de Vlaamse vleugels der traditionele partijen gedaan, altijd zonder positief antwoord bleven.

Ondertussen waren er de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1970. Waar de Volksunie bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1964 eerder lukraak de lokale initiatieven diende te aanvaarden en zo tot een honderdtal gemeentemandatarissen kwam, hoopte ze in 1970 op de grote doorbraak op het gemeentelijke vlak. Het partijcongres van dat jaar had daartoe een uitvoerig gemeenteprogramma uitgewerkt, dat heel wat nieuwe ideeën bevatte. Ook al kreeg de partij 613 gemeentemandatarissen, toch bleek de vooruitgang niet zo groot als verwacht. De kiezers hadden de Volksunie nog niet zo sterk als gemeentelijk alternatief aanvaard. Een jaar later schreef de regering verkiezingen uit op het voor haar gunstigste moment. In de partij was men niet zo hoopvol t.a.v. de uitslag. Toch werd het een lichte stijging naar 586.917 stemmen of 11,1 % en één Kamerzetel meer. De verkiezingscoalitie FDF / RW (Front des Francophones / Rassemblement Wallon) behaalde echter meer zetels en zelfs meer stemmen. De parlementsverkiezingen van 7 november en de Brusselse agglomeratieraadsverkiezingen van 21 november 1971 wezen wel duidelijk uit dat een deel gemeenschapsproblematiek, zoals de gewestvorming en het probleem Brussel, niet was opgelost.

Na de parlementsverkiezingen van 1971 heeft de Volksunie, zoals overigens alle Belgische partijen - zij het bij de Volksunie over een langere periode - een tijdlang gezocht naar haar strategie. De grond hiervoor waren de onbekenden van de nieuwe grondwettelijke instellingen en structuren. Een aantal spectaculaire acties, o.m. om de aandacht te vestigen op het niet-toepassen van de taalfaciliteiten langs de taalgrens en op het in verscheidene landen verdrukt worden van volken (o.m. n.a.v. het bezoek van de Sovjet-minister van Buitenlandse Zaken) zijn hiervan uitingen. Toen de BSP als eerste partij haar nieuwe strategie bepaalde en een unitaire koers uitging, begon de Volksunie een propagandacampagne tegen de Belgische Super Pest of Plaag en haar Vlaamse co-voorzitter Jos van Eynde. Een nieuw aanbod van de Volksunie tot samenwerking op het stuk van de gewestvorming werd door de CVP naast zich neergelegd. De val van de regering-Eyskens-Cools II in november 1972 en vooral de totstandkoming van de regering-Leburton-Tindemans-De Clercq in januari 1973 bood de Volksunie een kans om zich als oppositiepartij met een alternatief te affirmeren. Om verscheidene redenen slaagde ze hier niet in: de toegang tot de publieke opinie via de geschreven pers is haar nog altijd moeilijk, in de Volksunie gingen een aantal vooraanstaanden in op het verzoek tot een centrum-gesprek van de Vlaamse PVV, de politieke problematiek schoof duidelijk van het communautaire naar andere prioriteiten toe (vgl. energiecrisis), maar vooral ontbrak de

Volksunie een duidelijke leiding naar een aantal belangrijke doelen; het aantal leden van het partijbestuur dat bereid was tot deelnemen aan de regering nam ook geleidelijk toe. In die politieke context kwam in november 1973 een belangrijke statutenwijziging tot stand. Naast de algemeen voorzitter Van der Elst en de algemeen secretaris Jorissen kwam er een voorzitter en een secretaris van het partijbestuur. Deze beide laatsten moeten een aantal taken i.v.m. de interne partijleiding, de „running” van de partij ter hand nemen. In de nieuwe functies werden respectievelijk gekozen H. Schiltz en E. Raskin. Tekenend voor de onzekerheid in de partij over de te volgen lijn is het feit dat Schiltz slechts met staking van stemmen tegenover zijn tegenkandidaat Raskin werd gekozen. De parlamentsverkiezingen van 10 maart 1974 leverden voor het eerst sinds 1958 een verlies voor de Volksunie op - zij het beperkt - : 50.000 stemmen minder dan in 1971, een achteruitgang van bijna 1 %; de partij heeft nu 536.287 stemmen of 10,2 % van het aantal geldige stemmen. Niettemin haalde ze in de Kamer 1 zetel meer dan in '71; in de Senaat verloor ze 3 zetels. Tekenend bij de verkiezingsuitslag was ook dat in tegenstelling tot de rest van Vlaanderen de partij in Vlaams Brabant en Brussel wel stemmenwinst boekte. Op te merken valt dat inzake lijstensamenstelling de Volksunie heel wat oudere parlementairen niet meer voordroeg. De verklaring van de achteruitgang wordt hoofdzakelijk toegeschreven aan het naar voren schuiven van de sociaal-economische politiek (energiecrisis, tewerkstellingsproblemen en inflatie),

Extra-editie van het Volksunieweekblad Wij bij zijn 20-jarig bestaan (18 januari 1975).

het accent op strijdpunten van christelijke waarden (abortus) en het dynamisch imago van kandidaat eerste-minister Leo Tindemans. De partij ervaarde de achteruitgang als een trauma.

Tijdens de regeringsvorming-Tindemans werden ingevolge de vraag van de Vlaamse PVV de regionale partijen voor het eerst op een ernstige manier daarbij betrokken. In de eerste fase van de onderhandelingen (in het kasteel van Steenokkerzeel) werd een Vlaams front gevormd (zonder de socialisten) dat slechts tot beperkte, evenwichtige en wederzijdse aanpassingen van de grenzen van de Brusselse agglomeratie bereid was. Een regionalistische en niet een federalistische oplossing werd vooropgesteld. Hierin werd een akkoord bereikt, maar niet over de begrenzing van Brussel. Voorlopig sprongen de onderhandelingen dan ook af. De regionale partijen hielpen door onthouding in het parlement de eerste regering-Tindemans door het investituurdebat. Bij de tweede onderhandelingen was het Vlaamse front bereid tot aanzienlijke toegevingen (individuele faciliteiten voor inwoners van 18 randgemeenten rondom Brussel). Door het veto van het Rassemblement Wallon en de aanvaarding door de Vlaamse CVP en Vlaamse PVV van dit veto, kwam de Volksunie niet in de regering. Deze „kaakslag” is een element voor de partij om haar concessies (regionalisme en taalfaciliteiten) te doen vergeten en haar bedreigd imago van Vlaamse standvastigheid op te vijzelen. Tijdens de onderhandelingen is H. Schiltz als leider van de Volksunie naar voren gekomen; de oppositie tegen de gevolgde koers was zeer beperkt. In het Vlaams front is de Volksunie meer dan eens leidinggevend geweest. De poging tot deelneming aan de regering was echter mislukt.

LITERATUUR : *De Volksunie*, opgevolgd door *Wij, Vlaams nationaal* (1955-); - *Manifest van de Volksunie*, in *Volksunie* (januari 1955); - *Vijftienpunten programma*, in *Volksunie* (18 mei 1957); - F. van der Elst, *Het standpunt van de Volksunie* (1961); - *De Volksunie in het Parlement, Balans van een jaar* (1962); - *Feiten en Meninge*n (1963-); - *Sociaal-ekonomisch ontwikkelingsplan voor Vlaanderen* (1965 en '67); - *La Volksunie*, in *Courrier hebdomadaire du C.R.I.S.P.* (30 september en 23 december 1966); - *Volksunie-kaderblad* (1966-); - F. van der Elst, *Volksunie. Fundament en taak* (1967); - *Naar Vlaamse welvaart door Vlaamse macht* (1968); - F. van der Elst, *Wezen en doel van de Volksunie* (1969); - *Maak ons nog sterker. Actieplan Volksunie* (1971); - A. Viaene, *Programmatische identiteit van de Volksunie* (1972, gestencild); - F. van der Elst, *20 jaar Volksunie* (1974).

WILFRIED DEWACHTER